

Ewa Olszówka

"Wybrane zagadnienia ekofilozofii",
Stefan Konstańczak, Słupsk 2005 :
[recenzja]

Studia Ecologiae et Bioethicae 4, 591-594

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

trafna i słuszna. „Świadectwem tych zmian jest powstanie nowych dyscyplin naukowych, takich jak:

- sozologia,
- ekologia człowieka,
- bioetyka,
- prawodawstwo ekologiczne,
- pedagogika ekologiczna,
- sozopsychologia,
- sozotechnika,
- ekofilozofia” (s. 179).

Istotne zmiany muszą mieć miejsce również w technologii i technice; autor postuluje nowe technologie związane z rolnictwem oraz przemysłem, powstanie sozoeconomii w skali zarówno lokalnej jak i globalnej.

Polecam lekturę tej książki osobom zainteresowanym tematyką dotyczącą ochrony przyrody oraz ekologii. Jest to pozycja godna przeczytania, ponieważ napisana w sposób jasny i czytelny. Autor w sposób możliwie najbardziej precyzyjny starał się dać zarys młodej nauki, jaką jest sozologia. Pewien niedosyt, może poczuć jednak czytelnik zorientowany na ekofilozofię czy ekozofię, ponieważ aspekt filozoficzny nie jest dominującym w tej pracy. Być może warto było zwrócić większą uwagę na aspekty teoretyczne, które implikują późniejsze empiryczne działania, prowadzące do degradacji, jak i ochrony środowiska naturalnego.

Maria Emilia Nowak

Stefan Konstańczak, **Wybrane zagadnienia ekofilozofii**,
Wydawnictwo Pomorskiej Akademii Pedagogicznej, Słupsk
2005, stron 209.

Epoka cywilizacji naukowo-technicznej obok ewidentnych osiągnięć niesie wraz z sobą poważne zagrożenia związane z niezrównoważonymi relacjami ze światem przyrody. Przez całe wieki człowiek korzystał z zasobów biosfery w sposób bezkrytyczny i niekontrolowany. Swoją lekkomyślną postawą wobec natury doprowadził do powstania zjawiska określanego jako kryzys ekologiczny.

Kryzys ekologiczny będący skutkiem działalności pozbawionej wizji przyszłości człowieka, rozciąga się na środowisko duchowe, na całą kulturę; jest kryzysem człowieczeństwa, wartości, norm, interakcji człowiek-świat przyrody. Reakcją ludzkość i na tego typu zagrożenia było także powstanie nowych dyscyplin nauki

zajmujących się całym spektrum narastających zagrożeń. Rozpatrywanie przyrody w tym kontekście doprowadziło do powstania nauk łączących osiągnięcia nauk przyrodniczych z humanistycznymi. Na pierwszy plan wysuwa się nowa dziedzina filozoficzna – ekofilozofia, określana także jako filozofia ekologii, filozofia kryzysu ekologicznego czy ekologia humanistyczna. Interesującą publikacją poświęconą tej problematyce jest książka Stefana Konstańczaka „Wybrane zagadnienia ekofilozofii”, wydana w 2005 roku przez Wydawnictwo Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku. To jedno z nielicznych, tak wyczerpująco i wszechstronnie opracowanych ujęć problematyki ekofilozofii w Polsce. Jego głównym celem jest dostarczenie wszystkim zainteresowanym aktualnej wiedzy dydaktyczno-naukowej, ułatwiającej poznanie nowej dziedziny filozofii.

Autor postanowił podzielić się z czytelnikiem swoimi przemyśleniami dotyczącymi relacji łączących świat człowieka ze światem natury i kultury. Publikacja niesie, oprócz pogłębionej refleksji nad pytaniem JAK ŻYĆ?, szeroką gamę zagadnień, które powinny przykuć uwagę tych, którzy zainteresowani są filozofią kryzysu ekologicznego. W swej pracy autor stara się bowiem ukazać rolę ekofilozofii, jako nowego, najbardziej twórczego działu filozofii.

Punktem wyjścia do formułowania koncepcji ekologii humanistycznej jest zawsze negatywna diagnoza stanu obecnego, konsekwencją zaś formułowanie prognozy stanów przyszłych (prognoza zawiera propozycje rozwiązania problemu pozwalające uniknąć błędów przeszłości).

Zainteresowaniem wielu uczonych cieszy się pogląd o negatywnym wpływie nauki i techniki na przyrodę. Są one jedną z głównych przyczyn nasilania się zjawisk kryzysowych w środowisku naturalnym. Jak sam autor podkreśla, wśród naukowców zajmujących się ekofilozofią spotkać można dwa przeciwstawne poglądy dotyczące definicji tej dyscypliny. „Stanowisko uznające, że terminu ekofilozofia nie można zdefiniować najczęściej uzasadnia się tezą, iż tak młoda dyscyplina nauki nie ma jeszcze wykrystalizowanego swojego przedmiotu. Można spotkać się także z opiniami, że „zakres problematyki wchodzącej w sferę zainteresowania ekofilozofii jest tak szeroki, że po prostu nie da się go zdefiniować” (s. 84).

Niewątpliwą wartością publikacji jest bogaty zestaw wiadomości dotyczących ekofilozofii jako subdyscypliny filozofii. Prezentowana książka stanowi kompendium wiedzy ekofilozoficznej. Zasadnicza część pracy składa się z sześciu rozdziałów, które zostały pogrupowane w większe całości tematyczne.

Pierwszy rozdział omawia zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa ekologicznego, problem swoistości ekologii człowieka, drugi – to wędrówka po systemowych obrazach świata w świetle koncepcji filozofów, trzeci zaś zawiera podstawową terminologię i metodologię dociekań ekofilozoficznych, czwarty – to przegląd najważniejszych koncepcji ekofilozofii. Z kolei piąty prezentuje wizję stanu, do którego zmierza ludzkość oraz wskazania dróg, które umożliwią ludzkości uniknięcie zagrożeń. Książkę kończy rozdział poświęcony fenomenowi życia.

Próba zdefiniowania życia jest problemem towarzyszącym człowiekowi od zarania dziejów. „Najbardziej cudowną tajemnicą życia jest to, w jaki sposób doszło do wytworzenia tak wielkiej różnorodności z tak małej ilości fizycznej substancji” (s. 169). Podkreślając istotę i znaczenie procesu życia autor zwraca naszą uwagę na warunki progowe, które muszą zaistnieć, by powstało życie.

Z kart książki dowiadujemy się, że znajomość filozoficznych podstaw ekologii umożliwia kształtowanie świadomości i odpowiedzialności ekologicznej, wizji współczesnego świata. Przyczynia się do poznania prawidłowości, na mocy których funkcjonuje nasze środowisko. Społeczeństwo XXI wieku nie znajdzie rozwiązania kwestii ekologicznej, jeśli nie zmieni stylu życia nastawionego na konsumpcję i hedonistyczny pogląd na życie. Niepokój budzi kierunek rozwoju naszej cywilizacji, w którym nadal oddziela się człowieka od przyrody.

W obliczu powszechnej degradacji środowiska, zachwiania relacji pomiędzy człowiekiem a przyrodą, niezajomością reguł łączących świat natury z kulturą, publikacja Stefana Konstańczaka spełnia istotną rolę. Na rynku wydawniczym odczuwa się niedostatek tego typu pozycji wpływających na podniesienie świadomości „współbycia” - człowieka z rzeczywistością.

Niezmiernie interesujące są rozważania autora dotyczące ekofeminizmu i ekoteologii. Ekofeminizm zwraca uwagę na fakt, iż szeroko pojęta równość ma swoje źródło w naturze, która „nie wyróżnia nikogo i nie premiuje niczego za fakt istnienia” (s. 112). Autor podkreśla, że feministki odrzucają utworzony przez męską hierarchizm w różnych postaciach, nie negując przy tym charakterystycznych właściwości, cech kobiet, jak na przykład opiekuńczość. Koncepcja ekofeminizmu zdaje się być niezwykle świeża, szczególnie dla ludzi młodych, uczących się. Ekoteologia natomiast jest dziedziną, która wskazuje, iż powinno się dążyć do rozgraniczenia człowieka i natury. Ograniczenie ingerencji ludzkiej poprzez wiarę a raczej poprzez jej odpowiednią interpretację, ma zmniejszyć destrukcyjny wpływ człowieka na cały ekosystem.

Dzięki lekturze książki możemy dowiedzieć się nie tylko jak daleko zostały wytyczone granice problemów filozofii ekologii, ale również przekonać się w jakim stopniu dyscyplina nauk przyczynia się do dbałości o interesy przyszłych pokoleń. Autor twierdzi, iż „to co pragniemy zachować dziś, powinno być godne zachowania jutro” (s. 26). Autor w swej publikacji sugeruje także, że ekofilozofia ma na dzień dzisiejszy do spełnienia istotne zadanie polegające na unifikacji poszczególnych nauk – poprzez przywrócenie filozofii miana nauki pierwszej. Należy przychylić się do stanowiska, że nowa dziedzina filozofii ma do spełnienia w naszej kulturze rolę światopoglądotwórczą, to znaczy „jest dziś jednym z najskuteczniejszych kanałów przekazu informacji o naszym środowisku i jego uwarunkowaniach, od której upowszechnienia być może zależy przyszłość naszego świata” (s. 89). W kręgu jej oddziaływań znajdują się nie tylko naukowcy, politycy, ale również przeciętni ludzie, których wpływ na kształt rozwoju naszej kultury jest największy.

Książka zrodziła się z potrzeb dydaktycznych. Stefan Konstańczak kieruje ją w pierwszym rzędzie w stronę pracowników naukowo-dydaktycznych, jako do tych którzy kształtują osobowość innych ludzi, realizują proces dydaktyczny w wyższej uczelni. Jako przedmiot ekofilozofia jest wykładana na nielicznych kierunkach studiów, gdyż jej problematyka wymaga od studentów wiedzy z zakresu nauk filozoficznych i przyrodniczych.

Publikacja adresowana jest w stronę środowiska akademickiego, które ciągle odczuwa deficyt literatury w tej dziedzinie. Zebranie ogółu wiadomości w jednej pozycji znacznie ułatwi czytelnikowi zaznajomienie się z zagadnieniami filozofii ekologii. Odbiorca ma możliwość korzystania z poszczególnych rozdziałów bez potrzeby studiowania wcześniejszych. Wymagana jest jednak znajomość specjalistycznych terminów z zakresu zagadnień metafizycznych czy filozofii nauki. Prezentowane „Wybrane zagadnienia ekofilozofii” stanowią efekt wieloletnich przemyśleń, doświadczeń dydaktycznych i zawodowych autora. Książka jest oparta na solidnej podstawie źródłowej, uwzględnia bogaty zestaw literatury, posiada niezaprzeczalne walory podręcznika. Napisana jest przejrzystym, przystępnym językiem, dzięki któremu czytelnik może bez trudu studiować zawarte w niej treści.

Niewątpliwie jest to lektura obowiązkowa dla wszystkich zainteresowanych ekofilozofią. Jej lektura wymaga jednak pewnego przygotowania z zakresu filozofii, ekologii; pobieżnej choćby znajomości podstawowych pojęć i zagadnień. Warto jednak zdobyć się na niewielki wysiłek, aby mając autora za przewodnika zdobywać wiedzę, która lepiej pozwoli poznać całokształt problemów dotyczących interakcji człowieka z przyrodą.

Ewa Olszówka